

Bespiegelingen over bos, hout en politiek (Over confrontatie en organisatie)

Wie, op welke wijze ook, met hout heeft te maken, is afhankelijk van bos.

Wie meer dan incidenteel van bos afhankelijk is mag best eens aandacht geven aan wat er in en met dat bos gebeurt en wat dat gebeuren – tot zijn schade of tot zijn voordeel – beïnvloedt. Hij mag ook best eens nadenken over de vraag of eenheid dan toch niet macht betekent.

Dat geldt voor bos en hout in het algemeen, dat geldt ook voor Nederlands hout en dus voor Nederlands bos.

Nederlands bos is, helaas, een schaars goed. En als verschillende belangen een beroep doen op zo'n goed ontstaan gemakkelijk tegenstellingen, zelfs politieke confrontaties die niet geringe consequenties kunnen hebben voor het beheer en daarmee voor de toekomst van het bos.

Waarom politiek?

Zodra de burgers groot belang in iets stellen is dat „iets” op politiek niveau getild en krijgt het aandacht van de communicatie-media; daarbij laat ik dan maar in het midden wie het eerst komt, de politiek of de pers. En de mens is geïnteresseerd in bos, al was het alleen maar omdat het voor hem een belangrijk recreatie-milieu is. Die interesse is in de laatste tien jaren nog eens drastisch versterkt door de natuurbescherming die op knappe wijze grote publieke en politieke belangstelling heeft weten te wekken voor zijn doelstellingen, doelstellingen die later in claims op het bos zijn vertaald. Deze claims zijn via een uitstekend georganiseerde lobby tot in regeringsverklaringen en regeringsbeslissingen doorgedrongen. Dat heeft natuurlijk wél geleid tot een confrontatie met andere belangen.

Nu is een confrontatie in het geheel niet slecht, hij kan zelfs nodig zijn om tot uitgebalanceerde beslissingen te leiden. Maar dan moet wel sprake zijn van een redelijk evenwichtige verdeling van machtsposities. In het bos praten we dan over de posities van houtproductie, recreatie en natuurbescherming. Verstoring van machtsposities is voor de houtproductie een concreter gevaar dan voor de twee andere, meer populaire functies van het bos.

Belangentegenstellingen vragen om compromissen. Maar evenwichtige, redelijke compromissen ontstaan nooit zomaar. Ze ontstaan alleen uit kracht van één van de in het geding zijnde belangen.

In het Nederlandse bosbeleid heeft de natuurbescherming momenteel een onevenwichtig grote invloed. Een ieder die op de hoogte is van wat over ons bos is opgenomen in de regeringsbeslissing over het „Struktuurschema Natuur- en Landschapsbehoud”, een ieder die heeft gelezen wat daarvan is overgekomen in het Meerjarenplan Bosbouw, de regeringsvoornemens voor het toekomstige bosbouwbeleid, weet wat ik bedoel (zie „Houtwereld” van 3 oktober 1984).

De positie van de natuurbescherming in het Nederlandse bosbouwbeleid is aanzienlijk versterkt sinds bij de laatste kabinetsformatie deze sector verhuisde van het vroegere Ministerie van C.R.M. naar dat van Landbouw.

Ik heb destijds al bij verschillende gelegenheden ongerustheid geuit over deze verschuiving (zie o.a. „Bos en Hout Berichten” 1983, nr.1). Het was immers te voorzien dat de politiek nog steeds krachtige landbouw niet zou tolereren dat de (politiek overigens ook zware) natuurbescherming grote invloed zou krijgen op het landbouwbeleid en dat dit er toe zou leiden dat maatschappelijk veel minder sterke belangen als de bosbouw het kind van de compromis-rekening zouden worden! Deze constatering, ik stel het reeds nu nadrukkelijk, is geen verwijt noch een in gebreke stellen van de landbouwpolitiek, het is slechts een realistische omschrijving van een situatie. En in zo'n situatie past al evenzeer een realistische analyse van wat de belangen bij bos en hout te doen staat. En zij *zullen* iets moeten doen, want er is zo een en ander in hun nadeel veranderd.

Wat is er veranderd?

Ik zei het al eerder: De natuurbescherming is zich veel intensiever met het bos gaan bezighouden. Dat is op zich niet verwonderlijk want er zijn weinig bossen die niet een mooi stuk natuur vormen, overigens wél dank zij een bosbouwkundig beheer! Maar bepaalde stromingen in de natuurbescherming (men mag zeker niet generaliseren) willen *vé*r gaan en zelfs voorschriften geven over de aanleg, de behandeling en het beheer van het bos, tot en met het aan de natuur overlaten daarvan. Juist deze wat radicale stromingen krijgen véél aandacht van de communicatie-media en van bepaalde politici, zowel op landelijk als op regionaal en lokaal niveau. Maar er is meer.

De politieke en ambtelijke verantwoordelijkheid voor de natuurbescherming, eerder al genoemd, berust nu bij het Ministerie van Landbouw. Daar is een dienst voor Natuur-, Milieu- en Faunabeheer opgericht waarvan de directeur, tevens adjunct-directeur-generaal, deel uitmaakt van de ministersstaf. De economische facetten van de bosbouw, met name de houtproductie, beschikken echter niet over een eigen, onversneden geluid in die staf.

Er is een reorganisatie bij het Staatsbosbeheer aan de gang, een niet onbekend proces maar zoals altijd van heel grote betekenis voor bos en bosbouw in ons land. In de nieuwe constructie wordt het terreinbeheer, waaronder ook het beheer van de Staatsbossen valt, in uitgesproken bosrijke provincies als Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant geleid door functionarissen die uit de ambtelijke natuurbescherming voortkomen. Dat is een sterk terreinverlies voor de bosbouw, want het gaat daarbij om meer dan 60% van ons staatsbosareaal.

Over het Struiktuurschema Natuur- en Landschapsbehoud heb ik het al gehad, evenals over het Meerjarenplan Bosbouw. In beide regeringsstukken is de uitdrukking „accent natuur” veelvuldig te lezen; dat „accent natuur” wordt verleend aan een vijfde van ons huidige bos en betekent beperkingen voor andere bosfuncties. Zo wordt de houtproductie in 12½% van het nu bestaande bosareaal verboden, en dat lokt regelrechte polarisatie met andere belangen uit!

Verder wil men in grote delen van ons bosareaal het „onderhoud” van het bos laten verrichten door de zogenaamde „grote grazers” als wisenten en geïmporteerde runderen, troeteldieren van een aantal biologen, en dan ontaardt bosbouw toch wel in een eng hobbyisme! De bosbouw- en houtbelangen zijn in zoverre in gebreke gebleven dat zij geen struiktuurschema voor de bosbouw hebben gevraagd. Slechts dank zij een motie van de heren Braams en Van der Linden van de Tweede Kamer, in 1980, is de Minister van Economische Zaken in overleg met zijn collega van Landbouw met een aantal beleidsvoornemens over houtprodukt en houtvoorziening gekomen die voor een belangrijk deel zijn opgenomen in het Meerjarenplan Bosbouw. Zo is daarin toch nog sprake van de aanzet tot een houtproductiebeleid en in ieder geval van de duidelijke intentie van de regering om daaraan grotere aandacht te gaan besteden.

Nog enkele signalen die ons ongerust maken.

Wie in de afgelopen jaren kennis heeft genomen van de toepassing van de Natuurbeschermingswet op enkele bossen in ons land weet hoe ook langs wettelijke weg het natuurbehoud andere functies van het bos aan banden kan leggen. Het in dit kader aanwijzen van bossen of gedeelten daarvan tot beschermd natuurmonument zou slechts in uitzonderlijke gevallen dienen te worden overwogen, maar daarvan was hier geen sprake. Is dit echter pas een begin? In de Staatscourant van 19 december 1984 kan men lezen dat de Natuurbeschermingsraad de Minister van Landbouw adviseert de Natuurbeschermingswet toe te passen op natuurwetenschappelijk waardevolle bossen (dat gebeurde dus al) maar ook om „niet slechts in uiterste noodzaak” terreinen onder deze wet te brengen. Geen geruststellend advies!

Een ieder die, vanuit welke positie ook, belang heeft bij de productie van Nederlands hout kan over wat ik hiervoor constateerde erg verontwaardigd zijn, kan murmureren en verwijten, maar kan beter de hand in eigen boezem steken. De eerlijkheid gebiedt te erkennen dat de natuurbescherming over een uitstekende organisatie en over een omvangrijke, zeer gedreven achterban beschikt, alle medewerking van de communicatie-media heeft weten te krijgen en de politiek goed weet te bespelen. Dezelfde eerlijkheid gebiedt *ook* te erkennen dat voor het overgrote deel van de bij houtproductie betrokken groeperingen het omgekeerde geldt. Natuurlijk zijn er belangentegenstellingen tussen die groeperingen, natuurlijk is het publiek makkelijker onder de indruk te brengen van planten en dieren dan van hout,

natuurlijk heeft het natuurbehoud in dat opzicht veel mee. Maar waar, wanneer, hoe vaak wordt iets ondernomen om het grote publiek, om de pers, om de politici via gerichte public relations of, zo men wil, public affairs activiteiten te doordringen van de betekenis van hout, het belang van de houtproductie en de noodzaak dat het bosbeheer daarmee bijzonder rekening houdt?

Hoewel de situatie in de laatste jaren iets begint te verbeteren moeten we helaas stellen dat onze Stichting sinds lang op een nogal eenzame post heeft moeten proberen publiek, pers en politiek van de betekenis van hout en houtproductie te overtuigen. Maar voor een goede presentatie door onze Stichting van de houtproductie- en houtvoorzieningsbelangen is het noodzakelijk dat haar achterban zich zélf duidelijker manifesteert en hoe saamhoriger men in dit opzicht is, hoe sterker en hoe overtuigender men overkomt.

Er zijn, globaal genomen, vijf grote groeperingen die min of meer grote belangen hebben bij een op duurzame, zo hoog mogelijke productie gericht bosbeheer (overigens zonder dat daarbij andere belangen in het geding hoeven te komen). Ik doel op kwekers van bosplantsoen, de beseigenaren en bosbeheerders, de cultuurmaatschappijen, de houthandel en de houtverwerkende industrie.

Daarnaast zijn er, niet in de laatste plaats, de werknemers in al die bedrijfstakken, want vele duizenden in Nederland verdienen hun brood in het bos of dank zij het daarin geproduceerde hout. Het zijn groeperingen die alle groot belang hebben bij een op houtproductie

gericht bosbouwbeleid, maar die dat onvoldoende duidelijk maken.

De **kwekers** vormen in het bosgebeuren een nogal geïsoleerde groep. Toch zijn zij het die aan de wieg staan van het bos. Zij moeten zorgen dat plannen voor bosverbetering en bosuitbreiding mogelijk worden doordat plantmateriaal in voldoende mate en van de gewenste genetische kwaliteit ter beschikking staat. Omgekeerd is het voor die kwekers zelf toch van het grootste belang dat een bosbouwbeleid wordt gevoerd waarin regelmatig bos wordt vervangen en waarin meer bos wordt aangelegd.

De **beseigenaren** vormen een gemengd gezelschap. In deze categorie horen naast de rijksoverheid de lagere eenheden, de natuurbeschermingsorganisaties en particulieren in al hun varianten thuis. Ten dele hebben zij uiteenlopende visies en, vooral, uiteenlopende belangen. Daarom kunnen zij als geheel veelal niet een duidelijk, onversneden geluid over bosbouwbeleid en zeker niet over houtproductie naar buiten brengen. Dat geldt ook voor de organisaties waarin deze beseigenaren samenwerken. Beschikken de natuurbeschermingsorganisaties daarnaast over mogelijkheden om een geheel eigen visie op het bos te ventileren, voor andere beseigenaren die in een economisch en op houtproductie gericht bosbeheer zijn geïnteresseerd, is dat niet het geval.

De **cultuurmaatschappijen** spelen een grote rol bij de uitvoering van een stuk bosbouwbeleid, namelijk verbetering van het huidige bos en uitbreiding van het bosareaal. Zij hebben geen branche-organisatie die gecoördineerde activiteiten op het beleidsfront kan ontwikkelen.

De **handel** in inlands hout, met een niet onbelangrijke positie in de houtstroom, probeert duidelijk meer invloed op het bosbouwbeleid te krijgen. Ze kampt overigens met een aantal problemen die in een recent structuuronderzoek van de Nehem op een rij zijn gezet.

De **houtverwerkende industrie** als geheel bestaat uit een vrij groot aantal branches, elk met een eigen branche-organisatie. De samenhang tussen die organisaties laat te wensen over, en dat maakt een gecoördineerd beleid op bepaalde fronten uiterst moeilijk. Helaas moet ook worden gesteld dat ze in het algemeen zich weinig met het houtproductie- en bosbouwbeleid, kardinale achtergrond voor hun grondstoffenvoorziening, bezig houden. Een uitgesproken gunstige uitzondering vormt de papierindustrie die zich al sinds enkele tientallen jaren intensief bemoeit met het tot stand brengen van een doelmatig nationaal houtvoorzieningsbeleid.

Dit overzicht geeft niet een beeld dat bemoedigend is voor een ieder die graag meer samenhang, meer samenwerking ziet tussen allen die met het Nederlandse hout te maken hebben. De enige op bos- en houtbeleid gerichte instelling waarin de eerdergenoemde groeperingen elkaar ontmoeten is de Stichting Bos en Hout, met dien verstande dat van de industrie alleen de papier- en kartonindustrie daadwerkelijk participeert (al lijkt een uitbreiding aanstaande). Maar de nadruk

lijke kanttekening moet worden gemaakt dat onze Stichting heeft gekozen voor een neutrale positie, een onafhankelijke opstelling. Zij behartigt een bepaald maatschappelijk belang, namelijk de Nederlandse houtvoorziening en in dat verband ook de houtproductie in eigen land. Zij heeft geen specifieke particuliere of groepsbelangen op het oog, maar is actief in de bevordering van de houtproductie en de goodwill daarvoor. Zij werkt verder op verschillende terreinen van bosbouw en houtmarkt (ook ten aanzien van hout van elders) onderzoekend en analyserend, voorlichtend en adviserend.

Maar er is veel meer nodig

Een Stichting Bos en Hout kan niet optimaal functioneren in het krachtenveld van belangen rond bos en hout als niet heel duidelijk is dat zij namens een sterke, overtuigende achterban spreekt die regelmatig bereid is ook zelf de nek uit te steken. Die achterban moet, zo mogelijk goed gecoördineerd, bij elke gelegenheid die zich voordoet initiatieven ondernemen die bevorderen dat het bosbouwbeleid een evenwichtig beleid wordt, een beleid dat in belangrijke mate rekening houdt met houtproductie en dat ook in concrete maatregelen vertaalt.

Een periodiek overleg tussen de betrokken groeperingen over het Nederlandse houtproductiebeleid, in welke vorm dan ook maar wel op beleidsniveau, acht ik essentieel. De Stichting Bos en Hout is bereid hierbij een

stimulerende, adviserende en, zo nodig, initiërende rol te spelen.

Voorts is nodig dat meer samenwerking tussen de eerdergenoemde groeperingen ontstaat maar dan gericht op de *uitvoering* van het bosbouw- en houtproductiebeleid. Goede initiatieven in deze richting lijken nu van de grond te komen. Ik denk aan de pas opgerichte Nationale Houtbank, waarin een cultuurmaatschappij, een beleggingsmaatschappij en een industrieel bedrijf samenwerken en die voor uitbreiding in de wieg gelegd lijkt. Ik denk ook aan het initiatief van een aantal cultuurmaatschappijen in Noord-Brabant, met medewerking van de provincie en het Ministerie van Economische Zaken, waaruit ambitieuze houtproductieplannen zijn voortgekomen. De voordelen van het eerstgenoemde initiatief, samenwerking tussen verschillende belanghebbenden, en die van het tweede, een provinciaal karakter en daardoor dichter bij het vuur, zijn wellicht te combineren. Veelzijdig samengestelde, regionale organisaties die de bevordering van de houtproductie op het oog hebben zouden geleidelijk tevens een belangrijke rol kunnen spelen bij de beleids*vorming* op het gebied van bosbouw en productie.

Er lijkt, zij het wel erg laat, iets goeds te kunnen gebeuren waar het gaat om het opbouwen van wat meer invloed, wat meer drijfkracht van de kant van hen die belang hebben bij een Nederlandse houtproductie van niveau. Dat is hard nodig om de balans in het Nederlandse bosbeleid wat meer in evenwicht te brengen.

Ir. H. A. van der Meiden